

ORTAÖĞRETİM TARİH DERS KİTAPLARININ MİLLÎ KİMLİK AÇISINDAN İNCELENMESİ

The Analysis of Secondary Education History Textbooks in Terms of National Identity¹

Dudu Nil IRMAK

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

E-posta: tarihcinil92@gmail.com

Orcid ID: 0009-0005-5752-0132

Doç. Dr. Sevil FİLİZ

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi

E-posta: sevilb@gazi.edu.tr

Orcid ID: 0000-0002-4955-4405

Öz

Bu araştırmanın amacı, Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarındaki millî kimlik öğelerini ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ortaöğretim Tarih Ders Kitapları oluşturmaktadır. Araştırmadaki veriler araştırmacı tarafından hazırlanan "Metin İnceleme Formu" kullanılarak elde edilmiştir. Ortaöğretim 9, 10 ve 11. Sınıf Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Tarih Ders Kitapları'nda yer alan metinlerde bulunan millî kimlik unsurları "Metin İnceleme Formu" ile toplanmıştır. Sonuç olarak 9,10, 11. Tarih Ders Kitapları metinlerinde milli kimlik unsurlarının homojen olarak dağılmadığı, devlet yapısı, kültür ve din milli kimlik öğelerinin yüksek düzeyde; coğrafya, tarih, ülkü birliği milli kimlik öğelerinin orta düzeyde; dil ile örf ve âdet milli kimlik öğelerinin düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Buna göre Ortaöğretim 9,10,11. Sınıf Tarih Ders Kitaplarında coğrafya, tarih, ülkü birliği ve dil, örf ve âdet milli kimlik öğelerine daha çok yer verilmelidir.

Anahtar kelimeler: Millî Kimlik, Ders Kitabı, Eğitim.

Abstract

The aim of this research is to reveal the elements of national identity in the Secondary Education History History Textbooks. Document analysis, one of the qualitative research methods, was used in the study. The study group of the research consists of Secondary Education History Textbooks. The data in the study were obtained by using the "Text Review Form" prepared by the researcher. The national identity elements in

¹ Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü "Ortaöğretim Tarih Dersi Öğretim Programı ve Tarih Ders Kitaplarının Millî Kimlik Açısından İncelenmesi" Yüksek Lisans Tezi'nde Düzenlenmiştir.

the learning outcomes in the national identity elements in the texts and visuals in the texts in the 9th, 10th and 11th Grade Secondary Education Ministry of National Education Publications History Textbooks were collected with the "Text Analysis Form" . As a result of the research, it was determined that the elements of national identity were at a high level in the documents used. In the documents used as a result of the research, the elements of national identity such as state structure, culture and religion were found to be at a high level; geography, history, and ideal unity at a moderate level; It has been determined that language and customs are at a low level. Secondary Education 9,10,11. Geography, history, unity of ideals, language, customs and traditions, and national identity elements should be included more in Grade History Textbooks.

Key words: National Identity, Textbook, Education.

Giriş

Millî kimlik kelimesi Türk Dil Sözlüğü 'ne göre şöyle tanımlanabilir: Bir milletin kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimi, dil, töre ve gelenekleri, toplumsal değer yargıları ve kuralları ile oluşan özellikler bütünü, millî hüviyet (www.tdk.gov.tr).

Millî kimliğin tanımına geçmeden kimliğin ne olduğunu bakılmalıdır. Kimlik toplumsal bir varlık olan insanın nasıl biri kişi olduğunu yansıtan işaret ve özelliklerin bütünü olarak değerlendirilebilir. Millî kimliği meydana getiren birçok öge vardır. Bunlardan en önemlileri milliyetçilik ve vatanseverliktir. Millî kimlik ile alakalı olan vatanseverlik ve milliyetçilik, millî kimliğin temel hususlarıdır. Bu bağlamda her ikisi için de ortak tarih bilinci, en güçlü araçtır. Öyle ki millî kimliklerde en önemli unsurun dil olduğu ileri sürülse de bazen tarih bilincinin dilden daha önemli olduğunu düşünenler de olmuştur (Tosh, 2011:3).

"Milletin "modernist" imgesine göre, milli kimliği yaratan milliyetçiliktir. Gellner, "milliyetçilik milletlerin öz benlikleri konusunda uyarmış olmaları değildir; milliyetçilik olmadık yerde milletler icat eder ama daha önce de dendiği gibi tamamen olumsuz bile olsalar kendisinin işleyebileceği, o milleti farklı kılan bazı önceden mevcut emarelere ihtiyaç vardır..." Aynı biçimde Kedourie de bizzat milliyetçiliğin icat edilmiş bir doktrin olduğunu ileri sürer." (Smith, 2009, s.117). Kültürel ulus anlayışı, kişiye bağlı bulunduğu seçme konusunda çok az alan bırakır. Bu yüzden, 19. yüzyılda ortaya çıkmaya başlayan ulusal birlik hareketleri, ulusu, devleti önceleyen ve ortak tarihi ya da kültürel değerlere ve sosyal bağlara dayalı bir varlık olarak görmüştür (Yıldız, 2007).

"Modern Türk kimliği ile her tartışma, onun geçmişte ya hiç var olmamış olan ya da farklı şekiller altında karşımıza çıkan kültürel, siyasal ve tarihsel kökleriyle mukayese içinde ele alınmak zorundadır. Bu bağlantı, milli kimliğin iyi tarif edilmiş ve onunla özdeşleşen bir millet fikri üzerine bina edildiği varsayımıyla başlar. Çoğu zaman toprak o an üzerinde yaşanan yerdir, ancak geçmişte var olmuş veya gelecekte var olacak olan bir toprağın, milletin ülkesi olarak tahayyül edilmesi de mümkündür. Nihayet dil, milleti toprağa bağlar ve kavmin tarif edilmesini sağlayacak çoğu zaman milli devletin ayırt edici özelliği olur. Hiç şüphe yok ki Türkiye'deki ülkesel kimliğin

oluşum süreci ideolojik bir modele; yani Avrupa tipi ulus devlete göre ve nispeten yakın bir tarihte gerçekleşmiştir.” (Karpat, 2009:17).

“Milliyetçilik söylemi gerek devlet oluşumunda gerek bağımsızlık hareketlerinde, ulusla devlet arasında tatminkâr bir uyuşma sağlama çabasını zorlar. Vatandaşlık üzerinde duran siyasi ideolojiler buna daha da önem verir, çünkü vatandaşların katılımı, diğerlerine bir tür tali bağlantıyla; devlete de imparatorluklarda ve daha eski yönetim şekillerinde istenmeyen bir tür münhasır sadakatle bağlanmayı gerektirir. Bağımsızlık hareketlerinin dilinden düşürmediği ulusun “kendi kaderini tayin hakkı” siyasi meşruiyetin halktan kaynaklandığı bu söylemle yakından ilişkilidir.” (Calhoun, 2007:172-173).

Milliyetin milletle olan ilişkisi aynı zamanda milletin kimlik ile olan ilişkisidir. Millî kimlik, bireylerin arzularına tahsisli kimlik değildir. Çünkü millî kimliğe sonradan dahil olunmaz içinde doğulur. O, yaşamın başından sonuna kadar giyilmek zorunda kalınan bir kıyafettir (Yeniçeri, 2005). “Milliyetçiliği biz kısaca şöyle anlıyoruz, Milletini sevmek ve onun örnek millet haline yükselmesini istemek bu yolda elinden gelen bütün hizmetleri esirgememek. Bu basit tarifi içinde iki bölümün bulunduğu görülmektedir; 1- Milletini sevmek, 2- Milletini yükseltmek” (Arık, 1981:32).

Millî kimliği ortaya koyan unsurlar şunlardır: dil, tarih, din, devlet yapısı, coğrafya, kültür, örf ve âdetler, ülkü birliği.

Millî Kimlik Unsurları:	
1.Dil	5.Coğrafya
2.Tarih	6. Kültür
3.Din	7.Örf ve Âdetler
4.Devlet Yapısı	8.Ülkü Birliği

Şekil 1. Millî kimlik unsurları

Millî kimlik öğelerinden biri olan dilin en büyük işlevi bütünleştirici olmasıdır. Dil, etnik yapı taşı olarak toplumları ulus statüsüne taşır. Bu nedenle bütün uluslar dil bütünlüğünü sağlamaya çalışmaktadır (Birsal, 2013:34). Lehçe ve ağız farklarını gidererek aynı dili kullanan toplumlar arasında ortak bir yazı dilinde ve alfabede birleşmiş olma durumu olan dil birliği millî ve toplumsal kimliğin oluşmasında ana etkidir. Dil, millî kimlik öğeleri içinde en önemli olanıdır. Zira dil, bir nehir misali kendi yatağında akar ve geçtiği yerlerden önüne çıkan bütün malzemeyi yine kendisine ekleyerek yoluna devam eder. Dilin bu işlevi, millî kimliği oluşturan diğer unsurların da varlığını sürdürme görevi üstlendiğinin ispatıdır. Aynı dili konuşan insanlar “millet” denilen sosyal varlığın temelini teşkil ederler. Dil, duygu ve düşüncüyü insana aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir yığın veya kitle olmaktan kurtararak, aralarında “duygu ve düşünce birliği” olan bir cemiyet yani millet hâline getirir. (Kaplan, 2016:35)

Aynı din etrafında oluşturulan inanç gücü olan din birliği bu dine bağlı bireylerin manevi duygular ve inanç birliği etrafında birleşmelerini sağlar. Bu da dinin millî kimliğin oluşumunda asli unsurlarından biri olduğuna bir işarettir. Ancak şunu da eklemek gereklidir ki; bir millette, farklı inançlara mensup olan bireylerin de var olması mümkündür. Bu durum herhangi bir sorun teşkil etmez. Din öncelikle kimliği şekillendiren en temel yapılardan biridir. Kutsallık ve değiştirilmezlik özelliği ile din, şekillendirdiği millî kimliğinde devamlılığının bir garantisi gibidir. “Din adeta onu benimseyen halkı saran ve yabancı olarak tanımlanan öteki kültür ile sınırlarını belli eden demir bir duvar gibidir.” (Asmann, 2001:195) Türk kimliğinin şekillenmesinde ve devamında da İslamiyetin önemi büyüktür. Tarihi bir süreç içerisinde birtakım dini inanışlara sahip Türk milleti son olarak İslamiyet’le tanışmış ve bu inançla adeta ruh ile beden ilişkisi gibi kaynaşmıştır. Bu yüzden Avrupa’da, İslamiyet bazıları tarafından yanlış olarak “Türk dini” olarak da tanınmıştır. (Boyunağa, 1975:20) Türkler İslamiyeti yapılarına uygun bir din olduğu için kabul etmiştir. Türklerin İslamiyeti kabulü İslam Dünyası’nda bir dönüm noktası kabul edilir. Türkler İslamiyeti kabul edince İslamiyeti dünyaya yayan millet olmuştur. Birnevi Türkler İslam Dünyası’nın koruyucusu olmuştur. İslamiyetin Türkler tarafından var olan kimlik yapısına uygunluğu nedeniyle kabul edildiği genel bir kabuldür.

Tarih milli kimliğin en önemli öğelerinden biridir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün “Geçmişini bilmeyen milletler geleceğini inşa edemez.” sözü tarihin önemini ortaya koymuştur. İnsanlar geçmişini bilirse kimlikleri hakkında bilgi sahibi olurlar. İnsanların köklerini bilmesi, hangi millete, kavme sahip olduklarının bilincinde olması geleceğe güvenle bakmalarını sağlar. Bu nedenle tarih milli kimlik denilince akla gelen öğelerden biri olmuştur.

Sadri Maksudi Arsal, milleti “Millet, muayyen bir dili konuşan; aynı örf ve âdetlere, aynı millî seciyeye, müşterek tarihe, müşterek millî emellere malik olan fert ve ailelerden tereküp eden bir insan kütesidir.” şeklinde tanımlayarak dil, örf âdet, ruh, tarih ve ülkü birliğine dikkat çekmiştir. Bu tanımda tamamen maddiyat temelli hiçbir mefhum yoktur. (Ülkü Ocakları,2020)

Aynı coğrafyada yaşayan insanlar arasında birliktelik duygusu gelişir ve yurdunu benimseyen insanların millet olma duyguları perçinlenir. Coğrafi birliktelik bir milletin millî kimliğinin oluşumunda önemli bir etkidir. Toplumda yaşayan kişilerin yaşadığı yeri bilmesi gerekmektedir. Yaşadığı coğrafyayı bilmeyen bir birey bazı değerlerin farkında değil demektir. Coğrafya insanlara milli bir kimlik kazandırır. Coğrafya sayesinde ülke sevgisi, bilinci artar. Türk yurdu, bir bütün olarak değerleriyle birlikte yetişmekte olan genç nesillere tanıtılmazsa, karakterlerinde veya milli kimliklerinde eksiklik olacağı için onlardan vatan için ileriye dönük birtakım fedakarlıklar beklenemez. Çünkü fertler iyi tanıdığı için vatani uğruna fedakarlıklara katlanır. Millî kimlik, eğitim yoluyla ferde kazandırılır. Onun kişiliğine, düşünce, tavır ve davranışlarına yansır. Türk millî eğitiminin gayretleri de esas olarak bu şuuru yani Türk kimliğini kazandırmaya yönelik olmuştur. Millî kimliğin oluşumunda en az diğer faktörler kadar, belki birinci sırada, coğrafyanın/mekânın kimlik kazanmış hali olan vatan kavramı gelmektedir. Toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçlar sayesinde

milletler yükselir, maddi ve manevi değerlerini yaşatarak geleceğe aktarır. Aynı kültürü paylaşan insanlar, birliktelik duygusu ile birbirine bağlanırlar. Kavmiyetten milliliğe evrilme sürecinde coğrafyanın da getirisiyle bazı tarihçiler için vazgeçilmez kabul edilse de anlaşılır ki millet, oluşum aşamasından sonra göz önüne alındığında coğrafyaya ve zamana dar gelen bir muhteviyata sahiptir. Coğrafyaya dar gelme hususu, aynı soya mensup insanların farklı ülkelerde yaşamasını kapsadığı gibi farklı soya mensup fakat ilmî hakikatler ışığında o milletle aynı düşünceye ve hissiyata sahip olmuş kimseleri de kapsar. Bu, insan zihnini ve vicdanını doğru anlamaktır. Çünkü zihin; coğrafyayla, yetiştirilme tarzıyla yahut birtakım ezberletilmiş değerler le kısıtlanabilecek bir yapıda değildir. (Ülkü Ocakları,2020)

Erol Güngör kültür için “Bir topluluğun ihtiyaçlarını karşılamak üzere, belirlemiş olduğu hayat tarzı, bütün maddi ve manevi unsurlarıyla birlikte onun kültürünü teşkil etmektedir.” ifadelerine yer verir. (Güngör, 2020) Bir ferdin kültürü içinde bulunmuş olduğu toplumdan soyutlanması düşünülemez. Ferdin kültürünün şekillenmesi içinde bulunmuş olduğu toplumun kültürüyle paralel hareket etmektedir. Kültürler toplumların soyut olup yazılamayan anlayış biçimleri yaşayış tarzları ve kavramlar silsilesidir. Toplumlar arasında teknolojik, kültürel bağımlılıklar artması, küresellik üzerinde yapılan tartışmalara mekân hazırlamıştır. Küreselleşme sürecinde teknolojik gelişmelerin kültürel alandaki yansımalarıyla yeni kültürel biçimlerin oluşması ve bazı kültürlerin yeniden üretilmelerini ortaya çıkarmıştır. Bireyin ve toplumun kendisini ve dünyayı anlamlandırmasını sağlayan kültür, toplumun tüm alanlarında vücut bulan kendisine ve dünyaya ilişkin yorumlarının bütünüdür. Portrelerin çeşitliliği kültürel farklılıkları, değişik çevresel etkenlere maruz kalarak farklı sorunların yaşanmaları ve bu sorunları değişik arayışlarla aşmaları amaçlanmaktadır. Kültür, doğuşundan itibaren insan davranışlarını yönlendirirken, onu bazılarıyla benzer, bazılarıyla farklı kılar. Kültür temelinde insanlara arasında oluşan benzeşim ve birliktelik algılaması “kimlik” denilen tutunum aracını sağlar. Bu bağlamda etkili olan kimlik ile kültür ilişkisi, Toplumların karmaşıklaşmasına ve farklılaşma ortaya çıkmasına şart olarak kimliklerin farklılaşmalarını ortaya koymaktadır. (Güngör, 2020)

Millî kimlik Fransız İhtilali'nin ortaya koyduğu ulus devlet anlayışı ile ortaya çıkmış, çok yeni bir kavramdır. Modern ülkesel devlet olarak tanımlayabileceğimiz bu yeni devlet formuna gelene kadar devletlerin uyruklarının kimliğini, kendisini tanımlama biçimine benzetme gibi bir problemi ya da uyruklarında olduğunu varsaydığı bir “ortak” kimlikle kendisini tanımlama ihtiyacı olmamıştır (Yıldız, 2007). Millî kimlik, bir milletin kendine özgü düşünüş ve yaşayış biçimidir. Millî kimliğin oluşmasında geçmişten günümüze kadar kurulan tüm Türk devletlerinin etkisi vardır. Çünkü Türk tarihine baktığımızda yeni kurulan devletler birçok alanda kendinden önceki devleti örnek almıştır. Devletlerin isimleri farklı olsa da devleti oluşturanlar Türk oldukları için millî kimliğin öğelerini taşımaya ve aktarmaya devam etmişlerdir. İlk Türk Devletlerinde uygulanan âdetlerin günümüzde devam ettiğini görürüz.

Örf ve âdet, sosyal kuralların işlevini açıklayan sözlü kültürün bir parçası, bir ögesidir. İşlevleri açısından örf ve âdetler gelenekten çok da ayrı normlar değildirler. “Bütün toplumlarda insanların davranışlarını düzenleyen kurallar vardır. Bunlar, o toplumun tarihi sürecinde oluşmuş ve toplum üyeleri tarafından da benimsenmiş unsurlardır.”

(Güngör, 1995:93). Örf adet öteki sosyal kurallar gibi zorlayıcı bir vafsa sahiptir. Bu yönüyle örf ve âdet değerleri milli kimliğin oluşmasında ve şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

Türk milletinin ülküsü, Atatürk'ün deyimiyle "Milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitrî zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, millî birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ile tedbirle besleyerek inkişaf ettirmek millî ülkümüzdür. Türk milletine, çok yaraşan bu ülkü, onun bütün beşeriyete hakiki huzurun temini yolunda kendine düşen medeni vazifeyi yapmakta muvaffak kılacaktır." Bu bağlamda toplumda ortak bir ülkünün, bir amacın olması o toplumun milli kimliğinin güçlenmesinde etkili olacaktır. "Millet, dil, kültür ve mefkûre (ülkü) birliği ile birbirine bağlı vatandaşların teşkil ettiği bir siyasî ve içtimaî (toplumsal) heyettir." Bu tanımda milleti meydana getiren üç unsur söz konusu ediliyor: Dil, kültür ve ideal birliği. Millî ülkü bu tanımda ülkü birliği olarak ele alınmıştır. Millet fertlerinin aynı amaçta birleşmesi ülkü birliğini meydana getirmektedir. (Cunbur,1987:2)

Bu çalışma Ortaöğretim 9, 10 ve 11. Sınıf Tarih Ders Kitapları'nda yer alan metinlerin millî kimlik açısından incelenmesi açısından önem arz etmektedir. Milli kimliğin çocuklara kazandırılması kimliğinin oluşmasında kendini tanımasında ve geleceğe güvenle bakmasında çok önemli bir etkidir. Bu nedenle tarih dersi öğretim programının ve tarih ders kitaplarının milli kimlik öğeleri açısından incelenmesi önem arz etmektedir. Tarih dersi kazanımları ve tarih dersi ders kitapları, milli kimliği ve milli kimlik öğelerini gelecek nesillere aktarma konusunda önemli bir araçtır. Ayrıca milli kimlik çocuklara ve gençlere öğretilmesi gereken önemli bir değerdir.

Bu çalışmanın hazırlanma amacı, Ortaöğretim 9, 10 ve 11. Sınıf Tarih Ders Kitapları'nın millî kimlik açısından incelenmesidir. "Millî Kimlik" ile ilgili literatür taradığında ve son yıllarda yayınlanan ilgili tez ve makaleler incelendiğinde son yıllarda milli kimlikle ilgili çalışmaların arttığı gözlemlenmiş ve bu bağlamda şu verilere ulaşılmıştır: "Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarının Millî Kimlik Açısından İncelenmesi" isimli çalışma Tarih ders kitaplarını milli kimlik açısından inceleyen önemli bir çalışma olmuştur. Bu çalışma halihazırda liselerde okutulan tarih ders kitaplarını ele alması açısından literatürdeki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Bu problem durumuna bağlı olarak aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1-9,10 ve 11. Sınıf Ders Kitapları metinlerindeki milli kimlik unsurları nelerdir?

2-9. Sınıf Ders Kitabı'nın metinlerindeki millî kimlik unsurları nelerdir?

3-10. Sınıf Ders Kitabı'nın metinlerindeki millî kimlik unsurları nelerdir?

4-11. Sınıf Ders Kitabı'nın metinlerindeki millî kimlik unsurları nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın modeli Nitel Sosyal Araştırma-Doküman Analizi'dir. Nitel Sosyal Araştırma'da araştırmalar ve sözlü bir şekilde ya da sayısal olmayan bir formda sunulur. Sayısal veri ve istatistiksel analiz çok azdır ya da hiç yoktur. Kuramsal fikir ve kavramların da ortaya çıktığı veri toplama işleminde tümevarımsal mantık kullanılır. Odaklanma anlamlar üzerindedir. Bağlamlara çok önem verilir. Olguları geçtiği yerde anlamaya ihtiyaç duyulur. Durumlar katılan kişilerin bakış açısı ile değerlendirilir. Araştırmanın deseni, araştırma yürütülürken ortaya çıkar ve tüm süreç boyunca esneklik. Araştırmacıların ve diğerlerinin varlığının önemi önemli kabul edilir. Nesnellığe değer verilmez. Araştırmacıyı katılımcılardan uzaklaştıran bir şey olarak görülür.

Araştırmanın Veri Kaynağı

Bu çalışmanın veri kaynağını 2023-2024 yıllarına ait 9,10,11. Sınıf tarih ders kitapları oluşturmaktadır (MEB, 2019a; 2019b; MEB2021c). Araştırmada herhangi bir örnekleme gidilmeyerek sözü edilen tüm ders kitapları araştırmaya dâhil edilmiştir.

Araştırma Verilerinin Toplanması

Araştırmada elde edilen verilere EBA (Eğitim Bilişim Ağı) internet sitesinde bulunan tarih ders kitaplarından ulaşılmıştır.

Dokümanların incelenmesinde aşağıdaki basamaklar kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005):

1. Dokümanlara Ulaşma: Dokümanlar olan 9,10 ve 11. Sınıf Tarih Ders Kitapları EBA (Eğitim Bilişim Ağı)'da PDF olarak yer almaktadır.
2. Özgünlüğü Kontrol Etme: Dokümanlar resmi internet sayfasından ulaşıldığı için özgündür.
3. Dokümanları Anlama: Araştırmacı tarafından dokümanları anlamak için "Ortaöğretim 9,10 ve 11. Sınıf Tarih Ders Kitaplarında Yer Alan Metinleri Millî Kimlik Açısından İnceleme Formu" kullanılmıştır.
4. Veriyi Analiz Etme: Verilerin analizinde doküman analizi kullanılmıştır.
 - a. Analize konu olan veriden örneklem seçme: Örneklem amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile oluşturulmuştur.
 - b. Kategorileri geliştirme: Ders kitaplarında hangi analiz birimine ait olduğu ders kitapları taranarak belirlenmiştir.
 - c. Analiz birimini saptama: Araştırmanın analiz birimi millî kimlik unsurları belirlenerek elde edilmiştir.
 - d. Sayısallaştırma: Bu aşamada tarih ders kitapları metinleri incelenerek analiz birimlerine karşılık gelen hücrelere yerleştirilmiştir.
5. Veriyi Kullanma: Veriler EBA (Eğitim Bilişim Ağı) internet sitesinde bulunmaktadır.

Bu çalışmada bulunan bilgiler “Ortaöğretim 9, 10 ve 11. Sınıf Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları Tarih Ders Kitapları’nda Yer Alan Metinlerde Bulunan Millî Kimlik Unsurlarını İnceleme Formu” ile toplanmıştır. Form hazırlanırken ölçme ve değerlendirme uzmanından destek alınmıştır. Bu çalışma için hazırlanan form ile ders kitaplarındaki metinlerdeki millî kimlik unsurları tik atılmak yoluyla tespit edilmiştir. Veri toplama süreci 2 ay sürmüştür. Veriler formlara kaydedilirken önce elle analiz yapılmış, kâğıda yazılmıştır. Ardından veriler excel tablolarına aktarılmıştır. Aktarım sürecinde kısaltmalardan yararlanılmıştır. Ortaöğretim Tarih Dersi Ders Kitaplarındaki metinler incelenirken sayfa sayfa veri toplanmıştır. Sayfa 1, 2, 3 gibi. Sayfa numaraları sırasıyla tabloya kaydedilmiştir.

Araştırmadaki veriler doküman inceleme/analizi ile elde edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013; Merriam, 2013) İçerik analizi sosyal bilimcilerin doküman incelemesi için başvurdukları bir veri analizi tekniğidir (Merriam, 2013). İçerik analizinde yapılan işlem ise türdeş verileri, belirlenen kavramlar ve temalar altında toplamak ve onları anlaşılır hale getirmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Ders kitaplarında incelenecek millî kimlik öğeleri “tarih, coğrafya, dil, din, kültür, ülkü birliği, örf ve âdet ile devlet yapısı”dır. İçerik analizinde güvenilirliğine ilişkin kodlamalar iki uzman tarafından kodlanmıştır. Alan uzmanından kodlama sürecinde destek alınmıştır. Alan uzmanı tarafından tesadüfi olarak 9. Sınıf ders kitabından 10 sayfa, 10. Sınıf ders kitabından 10 sayfa ve 11. Sınıf ders kitabından 10 sayfa seçilerek veriler desteklenmiştir.

Yapılan kodlamalar %80 oranında uyumludur. Kod uyumu oranının %70 ve üzerinde olması yeterli kabul edilmekte ve puanlayıcılar arasındaki uyumun yüksek olduğuna işaret etmektedir (Miles ve Huberman, 2015, s. 64; Muijs, 2004). Çalışma ile ilgisi olmayan kodlar değerlendirilmiştir. Çalışma ile ilgisi olmayan kodlar araştırmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca, bazı kodların ise birleştirilmesi kararı alınmıştır. Elde edilen sonuçlar frekans şeklinde tablolaştırılmıştır.

Araştırma Verilerinin Analizi

Dokuz, On ve On birinci sınıf Tarih ders kitaplarındaki millî kimlik öğeleri analiz edilirken içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. İçerik analizi, yazılı materyallerden hareketle örtük içeriklerden derinlemesine ve ayrıntılı çıkarım yapmayı hedefleyen bir veri analiz tekniğidir (Arıkan, 2011). Bu doğrultuda tarih ders kitabında yer alan millî kimlik öğeleri önceden detaylı bir şekilde araştırmacı tarafından tanımlanmıştır. Bu doğrultuda farklı yıllarda yayımlanan ders kitaplarından, öğretim programlarından ve tarih alan ve ölçme ve değerlendirme uzmanlarının görüşünden faydalanılmıştır. İçerik analizi süreci genel olarak aşağıda yer alan süreçlerden meydana gelmektedir (Arıkan, 2011; Baş, 2008; Bilgin, 2000; Harris, 2001).

Kategorilerin Tanımlanması

Kepenekçi (2010)'nin çalışmasındaki tanımlamalara uygun olarak düzenlenen millî kimlik ana kategori olarak kabul edilirken alt kategoriler ise tanımlamalardan yararlanılarak bir çizelge haline getirilmiştir. Araştırmada toplanan veriler, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde veriler, belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilerek okurun anlayabileceği şekilde düzenlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu çerçevede ilk olarak analiz birimi olan ana kategoriler ile alt kategoriler belirlenir ve tanımlanır, ardından da analizin yapılacağı bağlam birimi (sözcük, cümle, paragraf...) seçilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Çalışmada ana kategori olarak "millî kimlik" alt kategoriler olarak ise millî kimlik unsurları olan "dil, din, tarih, kültür, coğrafya, örf ve âdet, ülkü birliği, devlet yapısı" belirlenmiştir.

Kodlamaların Yapılması

Millî Eğitim Yayınları 9,10, 11. Sınıf Tarih Dersi Ders Kitaplarındaki sayfalar cümle cümle millî kimlik öğeleri açısından incelenip bu öğelerin varlığı saptanmaya çalışılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirliğin Sağlanması

İçerik çözümlemesi yönteminde güvenilirlik farklı zaman ve kişilerce yapılan analizlerde aynı sonuca ulaşmak ile sağlanabilir. Neuendorf (2002) iki ya da daha fazla kişi tarafından aynı metnin içerik çözümlemesi yapılırken kodlamalarda aradaki tutarlılığı sağlamanın öneminden bahsetmiştir. Buna bağlı olarak araştırmacılar kodlamalar arasında tutarlılık elde edebilmek için beraber ve eş zamanlı olarak kitaplarla çalışmışlardır.

Sayım Sistemi ve Çıkarımlar

Kodlama işleminde metinlerdeki kelime ya da cümlelerde alt kategorilere karşılık gelen ifadelerde millî kimlik öğeleri sayılmıştır. Millî kimlik öğelerinin her biri için sıklık değerleri bulunmuş ve değerlendirmeler sekiz millî kimlik ögesi baz alınarak yapılmıştır. Bulunan her millî kimlik ögesi 1 olarak tabloya kaydedilmiş ve toplam millî kimlik ögesi sayısı sayılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Kitaplardaki millî kimlik öğeleri alt kategorilerdeki sıklık frekans açısından çözümlenip yorumlanmıştır. Tablolardaki düzenleme en çok yer verilen millî kimlik ögesinden en az yer verilen millî kimlik ögesine doğru olmak üzere yapılmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

9, 10 ve 11. sınıf tarih ders kitaplarında yer alan metinlerde bulunan millî kimlik öğeleri tarih, coğrafya, dil, din, kültür, ülkü birliği, örf ve âdet ile devlet yapısı incelenmiştir.

Tablo-1: 9,10 ve 11.sınıf tarih ders kitaplarında yer alan metinlerde bulunan millî kimlik öğeleri

Millî Kimlik Ögesi	Frekans(f)
Devlet yapısı	247
Kültür	138
Din	65
Coğrafya	19
Ülkü birliği	13
Tarih	12
Dil	4
Örf ve âdet	3

Tablo-1’de sunulduğu gibi, 9, 10 ve 11. Sınıf Tarih ders kitaplarında devlet yapısı millî kimlik ögesine 247 yerde, kültür millî kimlik ögesine 138 yerde, din millî kimlik ögesine 65 yerde, coğrafya millî kimlik ögesine 19 yerde, ülkü birliği millî kimlik ögesine 13 yerde, tarih millî kimlik ögesine 12 yerde, dil millî kimlik ögesine 4 yerde, örf ve âdet millî kimlik ögesine 3 yerde yer verilmiştir. Devlet yapısı, kültür ve din millî kimlik öğelerine yüksek düzeyde yer verilirken coğrafya, ülkü birliği ve tarih millî kimlik öğelerine orta düzeyde yer verilmiştir. Dil ile örf ve âdet millî kimlik öğelerine yeterli düzeyde yer verilmemiştir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

9. sınıf tarih ders kitabında yer alan metinlerde bulunan millî kimlik öğeleri tarih, coğrafya, dil, din, kültür, ülkü birliği, örf ve âdet ile devlet yapısı incelenmiştir.

Tablo-2: 9.sınıf tarih ders kitabında yer alan metinlerde bulunan millî kimlik öğeleri

Millî Kimlik Öğeleri	Sayfa Numarası	Frekans (F)
Devlet yapısı	40,51,52,55,56,57,60,67,68,69,70,72,83,84,85,93,94,95,96,97,100,101,102,103,110,111,112,113,114,115,116,117,118,119,121,127,137,138,139,141,143,144,145,146,147,148,149,150,154,155,156,157,158,159, 160,179,183,184,185,192,193,194,195,196,197,199,200	67

Kültür	22,23,24,29,30,31,32,33,34,35,38,41,42,43,54,74,75,78,82,87,91,92,98,99,104,120,121,134,152,153,161,162,163,164,165,166,167,168,169,171,172,173,201,202,203,204	47
Din	46,59,131,132,133,136,140,142,151,170,180,181,182,190,191	15
Tarih	13,14,15,16,17,18,19,20,21	9
Ülkü birliği	105,108,109,188,189	5
Coğrafya	39, 77,79,106	4
Dil	36,37,207	3
Örf ve âdet	-	0

Tablo-2’de sunulduğu gibi, 9.Sınıf Ders Kitabı Metinlerinde Millî Kimlik Öğelerini İnceleme Formu’na göre Ortaöğretim Tarih Dersi 9. Sınıf Ders Kitabı metinlerinde en çok yer verilen millî kimlik öğeleri kültür ve devlet yapısıdır. Programda 48 yerde kültür millî kimlik öğesine yer verilirken devlet yapısı millî kimlik öğesine 67 yerde yer verilmiştir. Din millî kimlik öğesine 15 yerde, tarih millî kimlik öğesine 9 yerde, ülkü birliği millî kimlik öğesine 5 yerde, coğrafya millî kimlik öğesine 4 yerde, dil millî kimlik öğesine ise 3 yerde yer verilmiştir. Ders kitaplarında örf ve âdet millî kimlik öğesine yer verilmemiştir. Ayrıca devlet yapısı, kültür ve dine yüksek düzeyde yer verilirken coğrafya, ülkü birliği ve tarihe orta düzeyde yer verilmiştir. Dil ile örf ve âdet millî kimlik öğelerine hiç yer verilmemiştir.

9.Sınıf Ortaöğretim Tarih Ders Kitabı’nda millî kimlik ifadesine doğrudan 3 yerde yer verilmiştir. Tarih dersinin temel amaçlarından biri millî kimlik bilincini öğrencilere aşılaktır. Millî Eğitim Yayınları 9. Sınıf Ders Kitabı sayfa 18 ve 19’da millî kimliğe ilişkin önemli bilgilere yer verilmektedir. “Milletlerin ortak hafızası olan tarih, millî ve toplumsal kimliğin inşasında önemli rol oynar. Toplum, kendisini oluşturan bireylerin bir kimlik altında toplanması sayesinde ortaya çıkar. Kimlik insanların düşünme, kendilerini ifade etme ve geliştirme biçimlerinin değişmez karakteri olarak tanımlanabilir. Kimlik olmadan bir toplumun devamlılık sağlayabilmesi söz konusu olmayacaktır. Toplumsal kimlik, ahlaki ve tarihî değerlerin etkisiyle oluşur. Topluluk şuuru yani sürekliliği toplumsal kimlikle aynıdır. Bireylerin ve toplumun kendini Türk kimliği gibi bir kimlik altında tanımlaması, toplumsal birliktelikle gerçekleşir. Ayrıca tarih, bireylere yaşadığı toplumun geçmişini öğretirken kişinin kendi milletine aidiyet duygusuyla bağlanmasını sağlar. Tarih, kimliğin oluşumunda hafızanın destekleyicisidir. Millî ve toplumsal kimlik için toplumlarda tarih bilincinin oluşması bir zorunluluktur. Tarih bilinci, bireyin gerek sosyalleşmesinin gerekse kendi yaşam deneyiminin etkisiyle tarihin farkında olmasıdır. Bu bilinç, insanların kendilerinde ve yaşadıkları dünyada meydana gelen zamana bağlı değişimlere uyum sağlamasına yardımcı olur. Tarih bilincine sahip kişiler, tarihle ilgili bilgileri eleştirel değerlendirmeye tabi tutar. Bu sayede insanlar, tarihî metinleri analiz ederken doğru-yanlış ayrımını yapabilme becerisini geliştirir. Tarih bilimi, insanlara başka beceriler de kazandırır. Tarih, uyguladığı yöntem gereği bireylerde araştırma ve kanıt kullanma

becerisini artırır. Çünkü tarihî bir bilgiye araştırma yaparak ve kaynak kullanılarak ulaşılır. Ulaşılan farklı kaynaklarda tespit edilen çelişkili ifadeler, insanların sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerini de geliştirir. Tarih bilimi geçmişten günümüze meydana gelen olay ve olguları kronolojik bir süreçte ele aldığı için olay ve olgular arasında neden-sonuç ilişkilerini ortaya koyar. Böylece bireylerde çok yönlü düşünme yeteneği gelişir ve bireyler tarihî süreçte meydana gelen değişimleri ve süreklilikleri algılar. Geçmişte yaşamış insanların değer yargıları, olaylara ve dünyaya nasıl baktıkları ve ne hissettikleri tarihsel empati ile anlaşılabilir. Bunun sonucunda insanların geçmişi anlama becerisi gelişir. Ayrıca diğer toplum ve milletlerle yapılan karşılaştırmalar, bireye özgüven kazandıracağı gibi başka milletlere empati duymasını sağlar. Bu empati, dünyanın mirasını anlayan insanı, kendisi ve çevresiyle barışık bir birey olarak geliştirir.

İnsan; mensubu olduğu toplumu, ülkeyi ve içinde yaşadığı dünyayı anlamak için geçmişini bilmek zorundadır. Geçmişini bilmeyen bir toplum, hafızasını yitirmiş, akıntıya kapılmış gibidir. Tarih, geçmişin ışığında bugünün anlaşılmasını ve yarına yön verilmesini sağlar. Böylelikle geçmişteki hataları tekrar etmeyen toplumlar, gelecekle ilgili doğru planlama ve analizlerle daha iyi bir yaşam düzeyine ulaşır. Millî bilinci oluşturarak geçmişte bir arada yaşamış ve gelecekte de bir arada yaşamak isteyen toplumun, birlik ve beraberlik içinde olmasını sağlayan tarih, toplumdaki manevi değerlerin gelişmesinde de önemli rol oynar.”

Millî Eğitim Yayınları 9. Sınıf Ders Kitabı sayfa 19’da milli kimliğe yer verilmiştir.

“Millî kimliğin oluşmasında Asya Hun Devleti’nden günümüze kadar kurulmuş olan Türk devletlerinin etkileri var mıdır? Neden?”

Etkinliği millî kimliği işaret etmektedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

10. sınıf tarih ders kitabında milli kimlik öğeleri olan tarih, coğrafya, dil, din, kültür, ülkü birliği, örf ve âdet ile devlet yapısı incelenmiştir.

Tablo-3: 10.sınıf tarih ders kitabında yer alan metinlerinde bulunan milli kimlik öğeleri

Millî Kimlik Öğeleri	Sayfa Numarası	Frekans(F)
Devlet yapısı	13,14,17,19,24,25,26,27,36,37,38,40,49,54,57,58,59 60,64,65,67,68,70,72,77,78,79,80,81,82,83,84,85,86, 88,90,91,94,95,102,103,123,127,128,129,130,132,134, 135,136,137,139,140,141,143,144,145,146,147,148,149, 150,152,153,154,157,158,164,169,170,171,172,173, 174,175,176,177,178,180,193,194,195	82

Din	16,28,29,30,31,32,33,41,44,45,56,61,62,63,72,99, 100,101,102,105,106,125,126,133,138,142,151, 155,156,183,187,189	32
Kültür	20,21,22,34,39,69,104,107,108,109,111,112,113,114, 115,116,117,118,119,124,182,190,191,196,197,198,199, 200,2021,202	30
Coğrafya	50,53,55,159,160,161,162,165	8
Dil	110	1
Ülkü birliği	23,35,66,131,203,204	6
Örf ve âdet	15,87,192	3
Tarih	51,52	2

Tablo-3'te sunulduğu gibi, 10. Sınıf Tarih Ders Kitabı Metinlerindeki Millî Kimlik Öğelerini İnceleme Forumu'na göre 10. Sınıf Tarih ders kitabında devlet yapısı millî kimlik ögesine 82 yerde, din millî kimlik ögesine 32 yerde yer verilmiştir. Kültür millî kimlik ögesine 30 yerde, coğrafya millî kimlik ögesine 8 yerde, ülkü birliği millî kimlik ögesine 6 yerde, örf ve âdet millî kimlik ögesine 3 yerde, tarih millî kimlik ögesine 2 yerde, dil millî kimlik ögesine 1 yerde yer verilmiştir. Ortaöğretim Tarih Dersi 10. Sınıf Ders Kitabı metinlerinde en çok yer verilen millî kimlik öğeleri din ve devlet yapısıdır. Coğrafya, kültür, ülkü birliği, örf ve âdet ve tarih millî kimlik öğelerine orta düzeyde yer verilmiştir. Ders kitabında dil millî kimlik ögesine yeterli düzeyde yer verilmemiştir.

Ünite 2 Sayfa 51 "Osmanlı Beyliği'nin kurucularının; menşei, hangi boya mensup oldukları, Anadolu'ya ilk ne zaman geldikleri, hangi yörelerde yaşadıkları ve hatta beyliğin tam olarak ne zaman ve nerede kurulduğu hâlâ tartışma konusudur. Bunun en büyük nedeni Kuruluş Dönemi kaynaklarının yetersizliğidir. Osmanlı Beyliği'nin kurulu şunu anlatan ilk kaynakların, kuruluştan yaklaşık bir asır sonra kaleme alınması, dönemin aydınlatılmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle gerek hanedanın ortaya çıkışı gerekse beyliğin kuruluşu konularında tarihçiler, başta Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgeleri olmak üzere mevcut bilgilerden hareketle birtakım çıkarımlar ortaya koymuştur." bölümünde ifade edildiği gibi 51. sayfada yer verilen millî kimlik ögesi tarihtir.

Ünite 2 Sayfa 53 “Bitinya; bugünkü Kocaeli, Sakarya, Bilecik, Bursa, İzmit, Düzce, Yalova, Bolu, Bartın ve Zonguldak illerini kapsayan coğrafi alanın Antik Çağ ve sonrasındaki adıdır.” bölümünde ifade edildiği gibi 53. sayfada yer verilen milli kimlik ögesi coğrafyadır.

Ünite 4 Sayfa 110 “Osmanlı padişahları, kuruluştan itibaren şair ve bilim insanlarıyla yakın ilişki içinde olmuş ve Türk dilinin gelişimini hızlandırmışlardır. Arapça ve Farsça pek çok eser, Türk kültürüne kazandırılmış ve böylece devletin bilgi ve kültür seviyesi yükseltmek istenmiştir.” bölümünde ifade edildiği gibi 110. sayfada yer verilen milli kimlik ögesi dildir.

Ünite 1 Sayfa 16 “XI. yüzyılda Doğu Anadolu’da Ermeni ve Süryaniler ile Orta Anadolu’da yaşayan halk, Bizans’ın adaletsiz idaresi nedeniyle Türklere karşı Bizans İmparatorluğu’nun yanında yer almamıştır. Bu yüzden Bizans, bu yüzyıl başlarında Doğu Anadolu’daki Ermeni prensliklerini yıkıp buradaki halkı kitleler hâlinde Orta Anadolu’ya sürmüştür. Bizans’ın Ortodoks mezhebini bu milletlere dayatması, 16 halkı Bizanslılardan daha da uzaklaştırmıştır.” bölümünde ifade edildiği gibi 16. sayfada yer verilen milli kimlik ögesi dindir.

Ünite 1 Sayfa 20 “Anadolu’da derin izler bırakan Danişmentliler, bölgenin sosyal ve kültürel alanlarda gelişmesine katkı sağlamıştır. “Danişmentnâme” adlı manzum türdeki eserde, Danişmentlilerin ülkelerine yaptığı hizmetler anlatılmaktadır. Danişmentliler, ilim ve fen alanında çalışma yapan kişilere değer vermiştir. Kayseri, Malatya ve Sivas bu dönemde önemli eğitim ve bilim merkezleri hâline gelmiştir. Anadolu’daki en eski medreselerden olan Yağlıbasan Medresesi de Danişmentlilere aittir.” bölümünde ifade edildiği gibi 20. sayfada yer verilen milli kimlik ögesi kültürdür.

Ünite 1 Sayfa 35 “İlk Türk beylikleri ortak hedefler doğrultusunda ve çevrelerindeki düşmanlar karşısında zaman zaman birlikte hareket etmiştir. Türkiye Selçukluları ile Danişmentliler, Haçlıların Anadolu’yu hedef aldığı dönemde Anadolu’nun savunmasını birlikte üstlenmiştir. Benzer şekilde Saltuklular da kuruldukları bölgeyi tehdit eden Gürcülere karşı diğer Türk beyliklerinden yardım alarak Gürcülerle mücadele etmiştir. Anadolu’nun savunulmasında birlikte hareket eden beyliklerin, hâkimiyet alanlarını genişletmek için birbirleriyle mücadele ettikleri de olmuştur.” bölümünde ifade edildiği gibi 35. sayfada yer verilen milli kimlik ögesi ülkü birliğidir.

Ünite 1 Sayfa 15 “Balkanlarda; Uz, Peçenek ve Kuman akınları ile uğraşmak zorun da kalan Bizans İmparatorluğu, içerde de sık sık imparator değişiklikleri yaşamıştır. Özellikle II. Basileos’un 1025’te ölümünden sonra uzun süre yönetimde istikrar yakalayamayan Bizans’ta, devlet düzeni bozulmuş ve halkın devlete olan güveni sarsılmıştır. Bu dönemde Anadolu’da; Rumlar ve Ermenilerle birlikte Süryaniler, Araplar ve Türkler bulunmaktadır. Anadolu’da yaşayan bu halklar, ekonomik olarak çok zor durumda olsalar da kendi yaşadıkları bölgelerde eski dillerini, adetlerini ve yaşayışlarını koruyabilmişlerdir.” bölümünde ifade edildiği gibi 15. sayfada yer verilen milli kimlik ögesi örf ve adettir.

Ünite 1 Sayfa 24 “Tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren Türkler, devlet kurma idealine sahip olmuştur. Gerek Orta Asya’da gerekse göç edilen bölgelerde köklü devletler kurmaları bu ideallere sahip olduklarını kanıtlamaktadır. Hun, Kök Türk, Uygur, Karahanlı, Gazneli, Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti birlikte düşünüldüğünde, tarihin hemen her döneminde bağımsız bir Türk devletinin olduğu görülmektedir. Türkler, Orta Asya’daki ilk dönemlerinden itibaren boylar birliği şeklinde teşkilatlanmıştır. Bu teşkilatlanmada, Türk toplumunun en küçük yapısını oğuş denilen aile oluşturmuştur. Oğuşların birleşmesiyle urug yani sülale, urugların birleşmesiyle de boylar meydana gelmiştir. Boyların bir araya gelmesiyle oluşan topluluğa bodun yani millet; milletin oluşturduğu en büyük siyasi teşkilat olan devlete ise il veya el denilmiştir.” bölümünde ifade edildiği gibi 24. sayfada yer verilen millî kimlik ögesi devlet yapısıdır.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

11. sınıf tarih ders kitabında millî kimlik öğeleri olan tarih, coğrafya, dil, din, kültür, ülkü birliği, örf ve âdet ile devlet yapısı incelenmiştir.

Tablo-4: 11.sınıf tarih ders kitabında yer alan metinlerinde bulunan millî kimlik öğeleri

Millî Kimlik Öğeleri	Sayfa Numarası	Frekans(F)
Tarih	13	1
Coğrafya	15,29,30,31,32,33,58	7
Dil	-	0
Din	25,26,52,63,70,100,109,124,144,145,153,160, 163,164,173,186,201,215	18
Kültür	28,51,53,55,56,57,60,65,75,76-83,84,85,86, 118,130,131,146-157,161,165,172,191-194,195- 200,205,206,207,208,214,216-224	61
Ülkü birliği	182,183,	2
Örf ve âdet	-	0
Devlet yapısı	14,16-24,27,34-47, 59, 61,62,64,66,67,68, 69,71,72,73,74,91-99,101,102,103-108,110-115,123,125- 129,132-140,141,142,143,158,159,162,166-171,174- 181,187,202-204,213	98

Tablo-4’te sunulduğu gibi, 11. Sınıf Tarih Ders Kitabı Metinlerinde Millî Kimlik Öğelerini İnceleme Forumu’na göre 11. Sınıf Tarih ders kitabında devlet yapısı millî kimlik ögesine 98 yerde, kültür millî kimlik ögesine 61 yerde yer verilmiştir. Din millî

kimlik ögesine 18 yerde, coğrafya milli kimlik ögesine 7 yerde, ülkü birliği milli kimlik ögesine 2 yerde, tarih milli kimlik ögesine 1 yerde yer verilmiştir. Örf ve âdet ve dil milli kimlik ögelerine ise hiç yer verilmemiştir. Ortaöğretim Tarih Dersi 10. Sınıf Ders Kitabı metinlerinde en çok yer verilen millî kimlik ögeleri kültür ve devlet yapısıdır. Coğrafya, kültür, ülkü birliği, din ve tarih milli kimlik ögelerine orta düzeyde yer verilmiştir. Ders kitabında dil ve örf ve âdet milli kimlik ögelerine hiç yer verilmemiştir.

Ünite 1 Sayfa 13 “1596 Haçova Muharebesi,1606 Zitvatorok Antlaşması ,1612 Nasuh Paşa Antlaşması, 1618 Serav Antlaşması,1621 Hotin Antlaşması,1639 Kasr-ı Şirin Antlaşması, 1664 Vasvar Antlaşması, 1669 Girit’in Fethi.1676 Bucaş Antlaşması, 1681 Bahçesaray Antlaşması, 1683 II. Viyana Kuşatması, 1699 Karlofça Antlaşması, 1700 İstanbul Antlaşması” bölümünde tarih milli kimlik ögesine yer verilmiştir.

Ünite 1 Sayfa 29 “Coğrafi Keşifler sonucunda Portekizliler ve İspanyollar yeni yerler ve deniz yolları keşfederek sömürgeler oluşturdu. İspanya, Amerika kıtasındaki sömürgecilik faaliyetleriyle XVI. yüzyılın sonunda dünyanın en zengin ülkelerinden biri oldu. Ancak İspanya ve Portekiz’in kurduğu sömürge imparatorlukları uzun yaşamadı. Çünkü bu imparatorlukların topraklarına XVII. yüzyıl başlarından itibaren yeni sömürge devletleri olarak yükselen İngiltere ve Hollanda el koymaya başladı. Portekiz ve İspanya ile başlayan daha sonra İngiltere, Hollanda ve Fransa ile devam eden sömürgecilik faaliyetleri; Uzak Doğu’da Hindistan, Endonezya, Çin ve bu bölgede yer alan yüzlerce adayı sömürge hâline getirdi.” bölümünde coğrafya milli kimlik ögesine yer verilmiştir.

Ünite 1 Sayfa 25 “Avrupa’da din alanında başlayan fakat arkasında birtakım siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmelerin bulunduğu mücadelelerin sebebi iki temele dayanır. Bu sebeplerden ilki Habsburg Hanedanı’nın Avrupa’da tek hâkim güç olma isteğidir. Topraklarını evlilik veya veraset yoluyla gündün güne artıran Habsburgların, Avrupa’daki genişleme siyaseti başta Fransa olmak üzere bölgedeki devlet ve prensliklerin başkaldırmasına neden olmuştur. İkinci sebep ise Martin Luther’in başlattığı Protestanlık hareketidir. Luther, başta endüljans satışı olmak üzere kilisenin maddi uygulamalarına 95 maddelik bildiri ile karşı çıkmış ve Avrupa’da dinî ayrışmalar başlamıştır. Özellikle Saksonya, Brandenburg gibi Almanya’nın büyük prenslikleri Luther’i desteklemiştir. Alman imparatoru, mevcut Lutherciler dışında kalan insanların Luther’i desteklemesini yasaklamıştır. Bunun üzerine beş Alman prensi ve on dört şehir, imparatoru protesto etmiş ve bu nedenle Martin Luther’e taraftar olan Hristiyanlara “Protestan” denilmiştir.” bölümünde din milli kimlik ögesine yer verilmiştir.

Ünite 3 Sayfa 75 “Lâle Devri Yenilikleri Osmanlı tarihinde 1718 Pasarofça Antlaşması’yla başlayan 1730 Patrona Halil İsyanı’yla biten dönem Lâle Devri olarak adlandırılmıştır. Bu dönem, Osmanlı Devleti’nde her ne kadar barış, eğlence, sefa dönemi olarak bilinse de sosyal ve kültürel hayatta bir reform döneminin de başlangıcı olmuştur. Nevşehirli Damat İbrahim Paşa’nın uzun sadaret yıllarını içine alan bu dönemde Batı ile siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkiler geliştirilmeye başlanmıştır. Yüzyıllardır savaş hâlinde olan Osmanlı Devleti ile Avrupa arasındaki ilişkiler ilk kez

bu kadar yakınlaşmıştır. Osmanlı devlet erkânı ve dönemin bazı aydınları, ilk kez Avrupalıların üstünlüğünün altında yatan sebepleri öğrenmek gerektiğini kabul etmiştir. Bu nedenle Avrupa'daki düzene ayak uydurarak ıslahatlar yapılması ve değişimin yolunun açılması gerekliliği ortaya çıkmıştır." bölümünde kültür millî kimlik ögesine yer verilmiştir.

Ünite 4 Sayfa 182-183 "Aziz milletimiz, 15 Temmuz gecesinde Başkomutanımız ve Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısına uyarak tüm farklılıklarını bir tarafa bırakarak mücadeleye koşmuştur. İstiklalini ve istikbalini savunmak üzere "tek millet, tek bayrak, tek vatan, tek devlet" ilkeleri etrafında birleşen milletimiz, kendi gücünün ve iradesinin üstünde bir güç olmadığını tüm dünyaya göstermiştir. 15 Temmuz'da Türk Milleti, darbe girişimini püskürterek tarihe altın harflerle yazılan bir demokrasi destanına imza atmıştır. Bağımsızlığımıza kasteden teröristlerin tankları, silahları, helikopterleri milletin ortak iradesi ve kararlılığı karşısında etkisiz kalmıştır." bölümünde ülkü birliği millî kimlik ögesine yer verilmiştir.

Ünite 1 Sayfa 47 "Köprülü Mehmed Paşa Köprülü Mehmed Paşa 1656'da sadrazam olurken görevi kabul etmek için bazı şartlar ileri sürmüştü ve pazarlık yapmıştı. Bu, Osmanlı tarihinde daha önce benzeri görülmemiş bir durumdu. Köprülü, daha önceki sadrazamların, askerinin ve sarayın müdahalesinden dolayı iş yapamadığını biliyordu. Seleflerinden daha geniş yetkilere sahip olmadan devlette devam eden düzen sızlığı ortadan kaldıramaz ve Çanakkale Boğazı'nı abluka eden Venediklileri yenemezdi. Bunun için padişahın sadece kendisinin kararlarının uygulanacağına dair söz aldı. Bütün tayin ve azılleri sadrazam yapacaktı ayrıca padişah sadrazamla ilgili çıkarılacak olumsuz söylentilere itibar etmeyecekti." bölümünde devlet yapısı millî kimlik ögesine yer verilmiştir.

Millî Eğitim Yayınları 11. Sınıf Tarih Ders Kitabı metinlerinde dil ile örf ve âdet millî kimlik öğelerine yer verilmemiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde araştırmanın sonuçlarına ve önerilere yer verilmiştir.

9, 10 ve 11. Sınıf Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Millî Kimlik Öğelerini İnceleme Formu verileri ışığında, 9.Sınıf Ders Kitabı metinlerinde devlet yapısı millî kimlik ögesi ön plana çıkmıştır.10.Sınıf Ders Kitabı metinlerinde devlet yapısı millî kimlik ögesi ön plana çıkmıştır.11.Sınıf Ders Kitabı metinlerinde devlet yapısı millî kimlik ögesi ön plana çıkmıştır. Ayrıca tarih millî kimlik ögesi en çok 9. Sınıf Ders Kitabı metinlerinde kendine yer bulmuştur. Coğrafya millî kimlik ögesi en az 9. Sınıf Ders Kitabı metinlerinde kendine yer bulmuştur. Dil millî kimlik ögesi en az 11. Sınıf Ders Kitabı metinlerinde kendine yer bulmuştur. Din millî kimlik ögesi en çok 10. Sınıf Ders Kitabı metinlerinde, en az 9. Sınıf Ders Kitabı metinlerinde kendine yer bulmuştur. Kültür millî kimlik ögesi en çok 11. Sınıf Ders Kitabı görsellerinde, en az 10. Sınıf Ders Kitabı metinlerinde kendine yer bulmuştur. Örf ve âdet millî kimlik ögesi yalnızca 10. Sınıf Ders Kitabı metinlerinde kendine yer bulmuştur. Ülkü birliği millî kimlik ögesi en az

11. Sınıf ders kitabı metinlerinde kendine yer bulmuştur. Devlet yapısı milli kimlik ögesi en az 9. Sınıf Ders Kitabı görsellerinde kendine yer bulmuştur.

Bu bağlamda devlet yapısı ve kültür milli kimlik öğeleri 9,10 ve 11. Sınıf Ders Kitabı metinlerinde ön plana çıkmaktadır. Buna karşın örf ve âdet milli kimlik ögesi geri planda kalmıştır.

Millî kimlik oluşturmada eğitim kurumunun millet inşa politikalarının başlıca aracı hâline geleceği ve ülkede eğitim konusunda bir seferberlik yaşanacağı aşikârdır. Zira millî devletlerde genelde tek bir millî dil söz konusudur ve resmî dili ülkenin her yerinde hâkim kılma millî devletler için önemli bir amaçtır (Hobsbawn, 1995:117-119). Millî devletlerce bugüne kadar uygulanan kimlik politikalarının belli başlı esasları olarak; eğitim ve kültür aracılığıyla toplumun diğer toplumlardan (ötekiler) farklı ve kendi içinde müşterek kılan özelliklere vurgu yapmak, kültür ve tarih birliği sağlamak, bu maksatla tarih ve dil çalışmalarına verilen büyük önem ve bunların millî eğitim politikalarına yansıtılması ön plana çıkmaktadır (Köseoğlu, 2001). Millî sembol ve değerlerin toplumca içselleştirilmesi amacıyla eskiden beri var olan kolektif bellekte yer alan ama bu şekilde ele alınmayan olaylar, sembol ve tarihî şahsiyetler daha derin bir şekilde kitlelere mal edilmek istenir; özellikle millî eğitim ve kültür politikalarına, askerlik gibi araçlarla yansıtılarak ve aydınlar seferber edilerek ve desteklenerek vatandaşların bir üst kimlik ile biçimlendirilmesine çalışılır (Smith, 1994:111-112).

Araştırma kapsamında aşağıda yer verilen öneriler geliştirilmiştir:

1. Tarih ders kitapları millî kimlik ile ilgili değerlerin yeni nesillere kazandırılmasında önemli rol oynamalıdır.
2. Millî kimlik ile ilgili değerlerin öğretimine yönelik etkinliklere ders kitaplarında daha çok yer verilmelidir.
- 3- 9, 10, 11. Sınıf tarih dersi ders kitaplarında milli kimlik öğelerinden örf ve âdet ile ülkü birliğine daha fazla yer verilmelidir.
- 4-9, 10, 11. Sınıf tarih dersi ders kitaplarında milli kimlik öğelerinden tarih, coğrafya ve dile daha fazla yer verilmelidir.

Kaynakça

- Assmann, J. (2001). Kültürel Bellek: Eski Yüksek Kültürlerde Yazı, Hatırlama ve Politik Kimlik. A. Tekin (Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Berting, J. (2012). *Şeytan üçgeni-kimlik, kültür, etnik topluluk*. (H. İnanç, Çev.). Bursa:MKM.
- Birsel, H. (2013). *Kimlik bataklığı*. İstanbul: IQ Kültür Sanat.
- Boyunağa, Y. (1975). *Kmk Hançer*, Türdav Basım Yayım Ltd. Şti. İst.
- Calhoun, C. (2007). "Milliyetçilik", Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.
- Daloğlu, B. K. (2013). *Lise tarih ders kitaplarında yer alan millî kimlik kavramının içerik analizi (1939-1950)*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Elban, M. (2015). *Tarih ders kitaplarında millî kimlik ile ilişkili görsellerin incelenmesi (1930-2014)*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gülersoy, A. E. (2013). İdeal Ders Kitabı Arayışında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*.
- Güngör, E. (1995). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Ötüken.
- Güngör, E. (1982). "Dünden Bugünden:Tarih Kültür ve Milliyetçilik", Ötüken Yayınları. İstanbul.
- Güngör, E.(1980). *Kültür değişmesi ve milliyetçilik*, Ankara.
- Güvenç B. (2010). *Türk kimliği-kültür tarihinin kaynakları*. (2.Baskı). İstanbul: Boyut.
- MEB, (2018). *Ortaöğretim Tarih 9 Ders Kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- MEB, (2019). *Ortaöğretim Tarih 10 Ders Kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- MEB, (2021). *Ortaöğretim Tarih 11 Ders Kitabı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Neuendorf, K. A. (2002). *İçerik Analizi Kılavuzu*. Bin Meşe, CA: Adaçayı Yayınları.
- Smith, D. A. (1999). "Millî Kimlik", 2.baskı. İletişim Yayınlar.İstanbul.
- Şimşek, U. ve Ilgaz, S. (2007). Küreselleşme ve Ulusal Kimlik. *Cilt: 9 Sayı: 1*, 189 - 199
- Tosh, J. (2011). *Tarihin peşinde-modern tarih çalışmasında hedefler, yöntemler ve yeni doğrultular*. (4. Baskı). (Ö. Arkan, Çev.). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.
- TDK, Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr
- Turan, M. (2009). *1950 ile 1960 yılları arası ortaokul tarih dersi kitaplarında yer alan millî kimlik kavramının içerik analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tabur, E.(2014). *Öğrencilerde millî kimlik kavramı ve t.c. inkılâp tarihi ve Atatürkçülük dersinin millî kimlik kazanımına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Uğurlu, S. (2010). *Gelenek ve kimlik ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Uzun, M. ve Köse A. (2017). Okul Öncesi Eğitimde Değerler Eğitiminin Uygulanmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*.Cilt: 12 Sayı: 23, 305 – 338.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.Ankara: Seçkin.
- Yıldız, S. (2007). Kimlik ulusal kimlik kavramlarının toplumsal niteliği. *Millî Folklor Dergisi*.74(19),9-16.